

ERGENLERİN ANNE BABALARINDAN ALGILADIKLARI DUYGUSAL İSTİSMAR DURUMU İLE RİSKLİ DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Oya Sevcan ORAK, Zila Özlem KIRBAŞ, Emel ŞAHİN, Kübra GÜLİRMAK

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı ergenlerin anne babalarından algıladıkları duygusal istismar ile riskli davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı ilişki arayıcı tipte olan araştırmanın verileri Eylül 2017-Kasım 2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma, Ordu iline bağlı bir ilçe merkezindeki iki ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 209 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Anne-Baba Kısa Formu" ve "Riskli Davranışlar Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan ergenlerin % 53.1'inin kadın ve yaş ortalamalarının 15.72±1.07 olduğu, %86.1'inin anne ve babasıyla birlikte yaşadığı bulunmuştur. Yapılan istatistiksel testler sonucunda ergenlerin anne-babadan algıladıkları duygusal istismar artışı ile riskli davranışlara yönelimi arasında önemli bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p < 0.05$).

Sonuç: Ergenlerin anne babalarından algıladıkları duygusal istismar ile riskli davranışlara yönelme davranışları arasında önemli bir ilişki vardır. Bu sonuç doğrultusunda, ergen bireyleri riskli davranışlardan korumak için ebeveynlerin duygusal istismar konusundaki farkındalık düzeylerini arttırmayı amaçlayan eğitimlerin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; Ergen; Duygusal istismar; Riskli davranışlar.

The Relationship Between The Emotional Abuse Status Perceived By Adolescent From Their Parents And Their Risk Behavior

Abstract

Objective: The aim of this study is to examine the relationship between the emotional abuse perceived by adolescents from their parents and risky behaviors.

Method: The data of the research, which is in the descriptive relationship seeker type, was collected between September 2017 and November 2017. The research was conducted with 209 students studying at two secondary schools in a district center in Ordu Province. "Introductory Information Form", "Perceived Emotional Abuse Scale Parent Short Form" and "Risky Behaviors Scale" were used as data collection tools. Descriptive statistics and, Pearson correlation analysis were used in the evaluation of the data.

Results: It was found that 53.1% of the adolescents participated in the survey is female and have the average age of 15.72 ± 1.07, and 86.1% of them live with their parents. As a result of the statistical tests performed, it was found that there was a direct correlation between the increase of emotional abuse of the adolescent perceived by the parents and the tendency toward risky behaviors ($p < 0.05$).

Conclusion: There is an important relationship between emotional abuse that adolescents perceive from their parents and their behavior to turn to risky behavior. In line with this result, it is proposed to disseminate trainings aimed at increasing parents' awareness of emotional abuse in order to protect adolescent individuals from risky behavior.

Key words: Child; Adolescent; Emotional abuse; Risky behaviors.

DOI: 10.47115/jshs.790790

Yazar Notu: Bu araştırma Uluslararası Çocuk Koruma Kongresi'nde (30 Eylül-3 Ekim 2018, Ünye) poster bildiri olarak sunulmuştur.

Sorumlu yazar: Oya Sevcan ORAK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı. e-mail:oyasevcan.orak@omu.edu.tr

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü 10-19 yaş arasındaki bireyleri ergenler olarak tanımlamaktadır (WHO, 2017). Ergenlerin bu yaş aralığında yaşadıkları süreç ise ergenlik dönemi olarak adlandırılmaktadır. Ergenlik dönemi, biyo-psiko-sosyal değişim sürecinin hızlı yaşandığı, yeni özelliklerin kazanıldığı, gelişimsel açıdan önemli ve hassas bir dönemdir (Hatipoğlu, 2013; Üstü & Uğurlu, 2014). Ergenlikte yaşanan hızlı ve karmaşık dönem ergenleri sıkıntıya sokabilmekte, bu durum karşısında uygun baş etme becerisi geliştiremeyen ergenler, bir takım riskli davranışlara yönelebilmektedir. Riskli davranışlar; ergenlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını, şimdiki ve gelecek yaşantılarını doğrudan veya dolaylı bir şekilde olumsuz yönde etkileyebilecek potansiyel eylemler olarak tanımlanmaktadır (Firat, 2016).

Ergenlerin riskli davranışlara yönelmesinin psikopatolojisi üzerinde yapılan araştırmaların birçoğu çocukluk çağı istismar yaşantılarının önemine işaret etmektedir (Dworkin ve ark., 2014; Oshri, 2012; Smith ve ark., 2014; Topitzes ve ark., 2010;). Çocukluk çağı istismar yaşantısı çeşitlerinden biri olan ve çoğu zaman üstü örtük kalan duygusal istismar, çocuğa anne, baba veya herhangi bir yetişkin tarafından süregelen bir şekilde uygulanan; reddetme, aşağılama, küfretme, kıyaslama yapma gibi psikolojik olarak yıkıcı söz ve eylemleri kapsamaktadır (DSM-V, 2013; Gürhan, 2015; WHO, 2016). Dünyada ve Türkiye’de duygusal istismar sıklığı ile ilgili yapılan araştırmalar, duygusal istismarın oldukça yaygın bir istismar türü olduğunu ve bu durumun özellikle çocuğun anne- babaları tarafından uygulandığını göstermektedir (Karasu & Bilgen, 2017; UNICEF, 2010; Pirdehghan ve ark., 2015). Duygusal istismarın gözle görülür fiziksel bir bulgu oluşturmaması, çocuğun anne babasının bu durumu disiplin yöntemi olarak kullanmaları mağdur kişinin uzun süre örselenme yaşantısına maruz kalmasına neden olmaktadır (Dinleyici & Dağlı, 2016; Erel & Gölge, 2015). Bu maruziyet durumu kişide fiziksel ve özellikle ruhsal olarak bir takım bozukluklara neden olmakta, kişinin tüm yaşamı boyunca atlatamayacağı kronik izler bırakabilmektedir (Gürhan, 2015). Maruz kalınan örselenme yaşantısının bireyler üzerindeki olumsuz etkileri, genellikle ergenlik döneminden itibaren kendini göstermeye başlamakta ve ergenlerin bir takım riskli davranışlara yönelmesine neden olabilmektedir (Arslan & Balkıs, 2014; Brown ve ark., 2010; Mason ve ark. 2017; Senn ve ark., 2008; Smith ve ark., 2014). Yapılan araştırmalarda, çocukluk döneminde duygusal istismara maruziyet ile riskli davranışlara yönelme arasında doğrusal ve güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir (Erel & Gölge, 2015; Kabasakal & Arslan, 2014; Mason ve ark., 2017; Smith, ve ark., 2014; Şimşek ve Cenkseven, 2011). İstismar yaşantısı ergenlerde dürtüsellğe neden olmakta, yaptığı eylemin sonunu düşünemeyen ergen birey, riskli davranışlara kolayca yönelebilmektedir (Penolazzi, 2012). Ayrıca duygusal istismarın ergenlerde psikolojik sağlamlığı ve öz yeterliği azalttığı, bu durumların ergenlerin riskli davranışlara yönelmesini tetiklediği konusuna da sıklıkla vurgu yapılmaktadır (Arslan & Kabasakal, 2014; Uysal, 2014).

Sıklıkla ergenlik döneminde ortaya çıkan; sigara, alkol, televizyon, internet ve madde bağımlılığı, kumar alışkanlığı, riskli cinsel eylemler, vandalizm, okuldan kaçma ve şiddet içerikli davranışlardan eğilim ergenlik döneminde sık görülen riskli davranışlardan bazılarıdır (Çavuş, Çavuş & Görpelioglu, 2017; Gençtanırım, 2010). Dünya Sağlık Örgütü

riskli davranışların ergenler arasında oldukça yaygın olduğunu, ergenlik döneminde meydana gelen ölüm nedenlerinin başında bu davranışların yer aldığını bildirilmiştir. Dünya genelinde trafik kazaları, intihar/kendine zarar verme ve HIV nedeniyle ölümlerin ergen ölüm sebepleri açısından ilk sıralarda olduğu görülmektedir (WHO, 2016). Türkiye’de riskli davranış epidemiyolojisi ile ilgili yapılan bir araştırma sonuçlarına göre ise, 15-18 yaş arası ergenlerin, %9.7’sinin sigara kullandığı, %7.8’inin en az bir kez alkollü içecek kullandıkları, %37.9’unun daha önce hiç emniyet kemeri kullanmadığı, % 0.6’sının son bir ay içinde alkollü olarak taşıt kullandıkları görülmektedir (Yalaki ve ark., 2015).

Adölesan dönemdeki bireylerin riskli davranışlara yönelmesinin altında; kültürel ve toplumsal etkenlerle birlikte bireyin biyolojik yapısı ve çocukluk çağı istismar yaşantısı gibi birçok faktör bulunmaktadır (Çataloğlu, 2011).

Duygusal istismar ve riskli davranışlarla ilgili araştırmalar incelendiğinde, bu konuda hemşireler tarafından yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde, ergenlerde duygusal istismar ve riskli davranışlar arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Toplum sağlığını korumada önemli rol ve sorumlulukları olan hemşirelerin, bu konuya ilişkin araştırmalar yaparak, literatüre katkıda bulunmaları açısından bu araştırma önem taşımaktadır (Hacıoğlu, 2018; Özgür & Yörükoğlu, 2011).

Araştırma soruları

- Ortaöğretim öğrencilerinde riskli davranışlar ile anne/babadan algılanan duygusal istismar arasında ilişki var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo demografik özellikler ile anne/babadan algılanan duygusal istismar ve riskli davranışlar arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Şekli

Bu araştırma, tanımlayıcı ilişki arayan tipte yapılmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmanın verileri Eylül-Kasım 2017 tarihleri arasında, Ordu iline bağlı bir ilçede bulunan iki ortaöğretim kurumunun tüm sınıflarında öğrenim gören öğrencilerle yapılmıştır. İlçede toplam üç ortaöğretim kurumu bulunmakla birlikte araştırma merkezde olan iki kurumda gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 230 öğrenci oluşturmuş olup, örneklem seçimine gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneklemi ise, bu öğrenciler arasından araştırmaya katılmayı kabul eden 209 kişi oluşturmuş olup, 21 öğrenci araştırma verilerinin toplandığı gün devamsızlık kullanma, araştırmaya katılmayı kabul etmeme gibi nedenlerle araştırmaya katılmamışlardır.

Verilerin Toplanması

Veriler, öğrencilerin ders saatlerinde, öğrencilerden sözlü ve bilgilendirilmiş onam formu aracılığı ile yazılı izin alınarak toplanmıştır. Araştırmada; Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ) ve Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Anne-Baba Kısa Formu kullanılmış, bu formların yanıtlanma süresi yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri toplanırken, “Tanıtıcı Bilgi Formu”, “Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Anne-Baba Kısa Formu” ve “Riskli Davranışlar Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel soru formu, 15 sorudan oluşmakta ve öğrencilerin riskli davranışları ile duygusal istismar algılarını etkileyebileceği düşünülen bir takım soruları içermektedir. Cinsiyet, yaş, nerede ve kimlerle yaşadıkları, ailenin gelir durumu, anne babanın yaşama ve birlikte yaşama durumları, eğitim durumları gibi sosyo demografik özellikleri içeren sorulardan oluşmaktadır (Gençtanırım-Kuru, 2010; Telef, 2014; Arslan & Balkıs, 2016).

Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ)

Riskli Davranışlar Ölçeği 2010 yılında Gençtanırım-Kuru tarafından geliştirilen, 36 maddeli beşli likert tip bir ölçektir. Bu ölçek ortaöğretim öğrencilerindeki riskli davranışların çeşitlerini ve sıklığını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin altı alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; antisosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanım durumu, öz kıyım eğilimi, okul bırakma, beslenme alışkanlıkları gibi faktörlerden oluşmaktadır. Ölçek toplam ve alt boyut puanlarının yüksek olması riskli davranışları gerçekleştirmenin sıklığına işaret etmektedir. Ölçeğin toplam açıklama varyans değeri %55.43'tür. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .85'tir. (Gençtanırım-Kuru, 2010). Bu çalışmada ise, 0,94 olarak belirlenmiştir.

Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Anne-Baba Kısa Formu

Bu ölçek, ortaöğretim öğrencilerinin anne-babalarından algıladıkları duygusal istismar durumlarını belirlemek için kullanılmıştır. Ölçeğin ilk formu Erkman & Görkem (2012) tarafından oluşturulmuş daha sonra Arslan & Kabasakal (2014) tarafından yapılan ikinci bir çalışma ile 32 maddelik kısa formu geliştirilmiştir. Bu ölçek, 4'lü likert tipte olup (1-4), ergenlerin anne ve babadan ayrı ayrı algıladıkları duygusal istismar farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Ölçekten en az 32 en fazla 128 puan alınabilmektedir. Cronbach Alpha değerleri anne ölçeği için 0,88, baba ölçeği için ise 0,92 olarak belirlenmiştir (Arslan & Kabasakal, 2014). Bu çalışmada anne ölçeği 0,78, baba ölçeği ise 0,87 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde araştırmanın yürütüldüğü üniversitenin Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Karar no: 2017-127), araştırmanın yapılacağı ilçenin Milli Eğitim Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere soru formunu cevaplamaya başlanmadan önce araştırmanın yapılma amacı, yöntemi ve araştırma için ayrılmaları istenen zaman konusunda bilgiler verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin gizli tutulacağı, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları ve katılımın tamamen gönüllülük ilkesine dayandığı açıklanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Katılımcılardan anket formları aracılığı ile elde edilen veriler kodlanarak bilgisayara aktarılmış ve veriler SPSS 22.0 programında değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin normal dağılıma uyma durumu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiş ve bu doğrultuda parametrik test kullanılmıştır. İstatistiki değerlendirmede temel tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzdelik), anne/ babadan algılanan duygusal istismar durumu ile riskli davranışlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için, Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalamasının 15.72 ± 1.07 olduğu, %53.1'inin kadın ve %96.7'sinin bir veya daha fazla kardeşe sahip olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %34.4'ü 11.sınıf öğrencisi olup, %82.8'i ilçede ve %85.6'sı ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Katılımcıların ailelerinin %72.2'sinin gelir durumlarının asgari ücretin altında olduğu, %90.0'mın anne babasının birlikte yaşadığı, %56.0'mın annesinin, %56.5'inin babasının ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Katılımcıların algılanan duygusal istismar anne toplam puanının 57.20 ± 10.03 , baba toplam puanının 57.57 ± 13.61 ve riskli davranışlar ölçeği toplam puanının ise 65.91 ± 24.73 olduğu belirlenmiştir. Riskli davranışlar ölçeğinin antisosyal davranışlar alt boyutu 12.48 ± 5.43 ; alkol kullanımı alt boyutu 8.71 ± 5.07 ; sigara kullanımı alt boyutu 8.85 ± 6.231 ; intihar eğilimi alt boyutu 11.35 ± 3.97 ; beslenme alt boyutu 12.93 ± 5.03 ; okul terki alt boyutu 11.56 ± 7.94 olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Araştırmaya katılan çocukların anneden algılanan duygusal istismar puanları ile riskli davranışlar toplam ölçek puanları ($p < 0.05$) ve intihar eğilimi alt boyutu puanları ($p < 0.01$) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin babadan algılanan duygusal istismar puanları ile riskli davranışlar toplam ölçek puanları ($p < 0.01$) sigara kullanımı ($p < 0.05$), intihar eğilimi ($p < 0.01$) ve okul terki ($p < 0.05$) alt boyut puanları arasında da pozitif yönde doğrusal bir ilişki olduğu saptanmıştır. Anne ve babadan algılanan duygusal istismar puanları ile riskli davranışlar ölçeğinin diğer alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur ($p > 0.05$; Tablo 3).

Tablo 1. Sosyo-demografik özellikler (n=209)

Özellikler	Sayı	%	
Yaş Ortalaması	15.72±1.07 (min 13, max: 18 yaş)		
Cinsiyet	Kadın	111	53.1
	Erkek	98	46.9
Kardeş Sayısı	Kardeş Yok	7	3.3
	Bir ve Daha Fazla Kardeş	202	96.7
Sınıf	9.Sınıf	61	29.2
	10.Sınıf	51	24.4
	11.Sınıf	72	34.4
	12.Sınıf	25	12.0
Yaşanılan Yer	İl ve İlçe	175	83.8
	Köy	34	16.3
	Aile ile	179	85.6
	Yurt	16	7.7
	Kendi Evi	14	6.7
Ailenin Gelir Durumu	Asgari ücret ve altı	151	72.2
	Asgari ücret üzeri	58	27.8
Anne Baba Evlilik Durumu	Berber	188	90.0
	Ayrı	21	10.0
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	50	23.9
	İlkokul	117	56.0
	Ortaokul	31	14.8
	Lise ve üzeri	11	5.3
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	8	3.8
	İlkokul	118	56.5
	Ortaokul	42	20.1
	Lise ve üzeri	41	40.4
Toplam	209	100.0	

%; Yüzde, Min: Minimum, Max: Maksimum

Tablo 2. Algılanan duygusal istismar ve riskli davranışlar ölçek toplam puanları

ÖLÇEKLER	Ort.±SS
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Anne Kısa Formu	57.20±10.03
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği Baba Kısa Formu	57.57±13.61
Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ)	65.91±24.73
Antisosyal davranışlar alt boyutu	12.48±5.43
Alkol kullanımı alt boyutu	8.71±5.07
Sigara kullanımı alt boyutu	8.85±6.231
İntihar eğilimi alt boyutu	11.35±3.97
Beslenme alt boyutu	12.93±5.03
Okul terki alt boyutu	11.56±7.94

Tablo 3. Anne/babadan algılanan duygusal istismar ile riskli davranışlar arasındaki ilişki

Deđişken	Anneden Algılanan Duygusal İstismar		Babadan Algılanan Duygusal İstismar	
	r	p	r	p
Riskli Davranışlar Ölçeği Toplamı	0.150*	0.030*	0.191**	0.006**
Antisosyal Davranışlar Alt Boyutu	0.091	0.191	0.109	0.117
Alkol Kullanımı Alt Boyutu	0.049	0.482	0.130	0.61
Sigara Kullanımı Alt Boyutu	0.116	0.93	0.144*	0.037*
İntihar Eğilimi Alt Boyutu	0.215**	0.002**	0.205**	0.003**
Beslenme Alışkanlıkları Alt Boyutu	0.104	0.134	0.131	0.058
Okul Terki Alt Boyutu	0.110	0.113	0.137*	0.047*

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$ **TARTIŞMA**

Ergenlerin anne babadan algıladıkları duygusal istismar durumu ile riskli davranışlar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bulguları ilgili literatür doğrultusunda bu bölümde tartışılmıştır.

Elde edilen araştırma bulgularına göre, ortaöğretim öğrencilerinde anneden ($p < 0.05$) ve babadan ($p < 0.01$) algılanan duygusal istismar düzeyi arttıkça riskli davranışlar da artmaktadır (Tablo 3). Bu sonuç, “Ekolojik kuram”ı destekler niteliktedir. Bu kurama göre, bireyin sosyal çevresini oluşturan aile ve arkadaşlar bireyin davranışları üzerinde doğrudan etkilidir (Kurt & Ergene, 2017). Aile içi ilişkilerin ve sosyal desteğinin yeterince olmaması ergenlerin psikolojik iyiliğine zarar vererek, riskli davranışa yönelmelerine neden olabilir (Benetti & Kambouropoulos, 2006; Iwaniec ve ark., 2006). Dolayısıyla bireyin ebeveyninden maruz kaldığı istismar durumları, doğrudan ya da dolaylı olarak kişiyi etkileyebilmektedir. Dünya genelinde ve Türkiye’de yapılan birçok araştırma, ergen bireyin ebeveynlerinden algıladıkları duygusal istismar durumu ile riskli davranışlar arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Kabasakal & Arslan, 2014; Narvaez ve ark., 2012; Topitzes ve ark., 2010). Mason ve arkadaşlarının (2017) de yaptığı araştırma sonuçlarına göre, anne babası tarafından duygusal istismara maruz kalan adölesan bireylerin sigara içme, alkol kullanma, düzensiz beslenme, madde kullanma, intihar ve antisosyalite gibi riskli davranışlar kategorisinde değerlendirilen birçok davranışa daha fazla yöneldiği görülmektedir. Benzer şekilde Smith ve arkadaşları tarafından (2014) yapılan araştırma sonuçları da bu sonuçlarla benzer özelliktedir. Ancak, bu sonuçların aksine, Ateş & Çeçen Eroğlu (2017) tarafından yapılan araştırma sonucunda, fiziksel istismara maruziyet durumunun ergenlerin riskli davranışlara yönelme konusunda daha belirleyici olduğu, duygusal istismar ile riskli davranışlar arasında doğrudan bir korelasyon olduğu bulunmamıştır. Bu bulgulardan yola çıkarak, adölesan bireylerin riskli davranışlara yönelmesinde sosyal çevrenin, aile ortamının, aile içi ilişkilerin etkili olduğu görülmektedir.

Araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin babadan algıladıkları duygusal istismar düzeyi arttıkça sigara kullanımlarının da arttığı bulgusu elde edilmiştir ($p < 0.05$). Literatürde ebeveynlerden algılanan duygusal istismar oranlarının artmasının ergenlerde sigara ve madde

kullanımlarını arttırdığına yönelik bulgulara rastlanmaktadır (Bulut, 2010; Türk ve ark., 2020; Zıııan ve ark., 2012). Dong ve ark. (2013) tarafından yapılan araştırmada, maruz kalınan duygusal istismar oranı arttıkça ergenlerde sigara kullanım oranının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Atar ve ark.(2016) yaptığı araştırmada madde kullanımı ile aileden algılanan duygusal istismar oranlarının doğru orantılı olarak arttığı görülmektedir. Arslan ve Balkıs (2016) tarafından yapılan başka bir araştırma anne babadan algılanan duygusal istismar oranı arttıkça psikolojik sağlamlığın azaldığını, buna bağlı olarak da ergenlerin sigara kullanımı gibi riskli davranışlara daha fazla yatkın hale geldiğini göstermektedir.

Araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin anne ve babadan algıladıkları duygusal istismar düzeyi arttıkça intihar eğilimlerinin de arttığı bulgusu elde edilmiştir ($p < 0.01$). Literatürde intihara teşebbüs etme oranlarının duygusal istismar deneyimi olanlarda daha yüksek olduğu (Sarchiapone ve ark., 2007; Erol ve ark.,2013); duygusal istismarın intihar teşebbüsü oranını 12 kat arttırdığı bildirilmiştir (Mullen ve ark., 1996). İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerle yapılan bir çalışmada en sık belirlenen tetikleyici faktörün aile çatışması (%49,2) olduğu saptanmıştır (Ünlü ve ark., 2014).İntihara teşebbüs eden ergenler, ailelerini ilgisiz, reddeden ve destek olmayan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Gould ve Kramer, 2001; O’Carroll ve ark.,2001; Portes ve ark., 2002). Ergenlik dönemindeki öz kıyım girişim için risk etkenlerini araştıran çalışmalar ailesel sorunları vurgulamaktadır (Aktepe ve ark., 2014; Sayar ve ark., 2000; Schwartz ve ark., 2010). Çocukluk döneminde duygusal istismarın varlığı, intihar girişimlerini tahmin etme açısından en önemli ipucudur (Sarchiapone ve ark., 2007; Erol ve ark., 2013). Bu durum çocuk ve ergen intiharlarında duygusal istismarın tetikleyici faktör olarak önemini ortaya koymaktadır.

Ortaöğretim öğrencilerinin babadan algıladıkları duygusal istismar düzeyi arttıkça okul terkinin de arttığı saptanmıştır ($p < 0.05$). İlgisiz ve/veya otoriter anne-baba tutumlarının sergilendiği ailelerden gelen öğrencilerin okul terki potansiyellerinin ve davranışlarının daha yüksek ve sık olduğu tespit edilmiştir (Blondal & Adalbjamardottir, 2009; Battin-Pearson ve ark., 2000). Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde okul terki ile ilgili yapılmış 20 makale ve tezin incelendiği bir sistematik analiz araştırmasında okul terkini azaltmak için istismar ve ihmali önlemeye yönelik

çalışmalar yapılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir (Ballı & Kartal, 2020). Liselerde devamsızlığın incelendiği bir çalışmada öğrenci devamsızlık sebepleri öğretmenler tarafından 3 alt grupta ele alınmıştır. Bu sebeplerden birinin aile içi şiddet, kötü muamele gibi faktörlerin yer aldığı ailevi sebepler olduğu belirtilmiştir (Pehlivan, 2006). Bu sonuçlar araştırma bulgumuzla aynı yönde olmakla birlikte okul terkiyle mücadelede duygusal istismarın önemini ortaya koyması açısından çarpıcıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ergenlik dönemindeki öğrencilerin anneden ve babadan algıladıkları duygusal istismar arttıkça riskli davranışlara yönelme düzeylerinin ve intihar eğilimlerinin de arttığı; babadan algıladıkları duygusal istismar arttıkça ise sigara kullanımının ve okul terkinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik olarak,

- Çocuk ve ergen sağlığını koruma ve geliştirme çalışmaları kapsamında anne/babaların, öğretmenlerin, sağlık çalışanlarının, emniyet ve adli hizmet çalışanlarının, toplum liderlerinin duygusal istismar farkındalığı konusunda bilgi düzeylerini arttırmaya yönelik birincil düzey hemşirelik uygulamalarının yaygınlaştırılması,
- Duygusal istismarla ilişkili olduğu tespit edilen intihar eğilimi, okul terki, sigara kullanımı gibi riskli davranışlarla mücadeleye yönelik olarak ikincil düzey önleme çalışmalarının yürütülmesi,
- Okul ortamında öğrencilerin ruhsal durumlarının, okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri, rehberlik ve danışmanlık öğretmenleri veya okul sağlığı hemşireleri gibi öğrenciyle iletişimde olan yetkililer tarafından dikkatlice değerlendirilmesi ve okul aile işbirliğinin sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktepe, E., Çalışkan, S., Sönmez, Y. (2014). Kendine Zarar Veren Ergenlerin Aile İşlevlerinin ve Benlik Saygılarının Saptanması: Olgu-Kontrol Çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 15(1).
- Arslan, G., Kabasakal, Z. (2014). Ergenler İçin Algılanan Duygusal/Psikolojik İstismar Ölçeği Kısa Formu-II: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *EKU*, 10(2),491-510.
- Arslan, G., Balkis, M. (2016). Ergenlerde Duygusal İstismar, Problem Davranışlar, ÖzYeterlik ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22
- Atar, A. Ö., Yalçın, Ö., Uygun, E., Demirci, A., Erdoğan, A. (2016). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Aile İşlevleri, Çift Uyumu ve Anne-Baba Tutumunun Değerlendirilmesi. *Nöro Psikiyatri Arşivi*, 53 (1), 38.
- Ateş, FB., Çeçen-Eroğlu, AR. (2017). Ergenlerde Görülen Kuraldışı Davranışların Yordanmasında Anne-Baba Evlilik Çatışması ve Çocukluk Örselenme Yaşantılarının Rolü. *ÇÜSBED*, 26(3), 171-183.
- Ballı, F. E., Kartal, S. (2020). Okul Terki Araştırmaları: Sistematik Bir Analiz Çalışması, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 257-278.
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R.F. ve Hawkins, J. D. (2000). School

- Dropout: A Test Of Five Theories. *Journal Of Educational Psychology*, 92(3), 568-582.
- Benetti, C., Kambouropoulos, N. (2006). Affect-Regulated Indirect Effects of Trait Anxiety And Trait Resilience on Self-Esteem. *ISSID*, 41(2), 341-352.
- Blondal, K. S., Adalbjarnardottir, S. (2009). Parenting Practices And School Dropout: A Longitudinal Study. *Family Therapy*, 36(3), 125-145.
- Brown, LK., Hadley, W., Stewart, A., Lescano, C., Whiteley, L., Donenberg G. ve diğerleri. (2010). The Project Style Study Group. Psychiatric disorders and sexual risk among adolescents in mental health treatment. *JCCP*, 78, 590-597.
- Bulut, F. (2010). Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği, aile risk faktörü ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çataloğlu, B. (2011). Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin psikolojik sağlık, aile işlevleri açısından karşılaştırılması, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çavuş, FÖ., Çavuş, UY., Görpelioğlu, S. (2017). Ankara İlindeki Ergenlerde Riskli Davranışların Sıklığı, Dağılımı. *Türkiye Aile Hekimliği*, 21(1), 2-16.
- Dinleyici, M., Dağlı, FŞ. (2016). Duygusal İhmal, İstismar ve Çocuk Hekiminin Rolü. *OTD*, 38(2), 18-27.
- Dong, F., Cao, F., Cheng, P., Cui, N., Li, Y. (2013). Prevalence And Associated Factors Of Poly-Victimization in Chinese Adolescents. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 54(5), 415-422.
- DSM-V (2013) Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders, Fifth Edition, American Psychiatric Association.
- Dworkin, E., Javdani, S., Verona, E., Campbell, R. (2014). Child Sexual Abuse And Disordered Eating: The Mediating Role Of Impulsive And Compulsive Tendencies. *Psychology of Violence*, 4(1), 21-36.
- Erel, Ö., Gölge, ZB. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar ile Çocukluk Çağı İstismar, Dürtüsellik ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6(3), 89-197.
- Erkman, F., Görkem, EA. (2012). Perceived Emotional Abuse Inventory: development of the short form (POP MIFA –Short form), Paper presented Child Abuse and Neglect Prevention Conference in İstanbul.
- Erol, A., Ersoy, B., Mete, L. (2013). Association of Suicide Attempts With Childhood Traumatic Experiences in Patients With Major Depression. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1):1-6.
- Fırat, S., İltaş, Y., Yılmaz, İBŞ. (2016). Ruhsal ve Hukuki Yönleriyle Çocuk İstismarı. Ankara: Sonçağ Matbaacılık.
- Gençtanırım, KD. (2010). Ergenlerde riskli davranışların yordanması. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gould, M.S., Kramer, A.R. (2001). Youth suicide prevention. *Suicide & Life – Threatening Behavior*. 31, 6-32.
- Gürhan, N. (2015). Her Yönüyle Çocuk İstismar ve İhmali. (1. bs.). Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.

- Hacıoğlu, N. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Sergilediđi Riskli Davranışlar. STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 27(2), 73-79.
- Hatipoğlu, NŞ. (2013). Adolesanlarda Psikososyal Gelişim. Türkiye Klinikleri Journal of Family Medicine Special Topics, 4(1), 12-15.
- Iwaniec, D., Larkin, E., Higgins, S. (2006). Research Review: Risk and Resilience İn Cases of Emotional Abuse, Child Fam Soc Work, 11, 73– 82.
- Kabasakal, Z., Arslan, G. (2014). Ergenlikte Görülen Anti-Sosyal Davranışlar, Psikolojik Sağlık ve Aile Sorunları Arasındaki İlişki, ACED, 2 (3), 76-90.
- Karasu, F., Bilgen, FG. (2017). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları. SSRJ, 7, 22-34.
- Kurt, DG., Ergene, T. (2017). Türk ergenlerde riskli davranışların yordanması. Eğitim ve Bilim, 42(189), 137-152.
- Mason, WA., Russo, MJ., Chmelka, MB., Herrenkohl, RC., Herrenkohl, TI. (2017). Parent and Peer Pathways Linking Childhood Experiences Of Abuse With Marijuana Use in Adolescence And Adulthood. Addict Behav, 66, 70-75.
- Mullen, P.E, Martin, J.L, Anderson, J.C, Romans, S. E., Herbison, G. P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. European Psychiatry, 11(S4), 393-393.
- Narvaez, JC., Maqalhaes, PV., Trindade, EK., Vieira, DC., Kausar-Sant'anna, M., Gama, CS. ve diğerleri. (2012). Childhood trauma, impulsivity and executive functioning in crack cocaine users. Compr Psychiatry, 53, 238-244.
- O'Carroll PW, Crosby A, Mercy JA, Lee, R. K., Simon, T. R. (2001). "Interviewing Suicide" Decents: A Fourth Strategy For Risk Factors Assessment Suicide And Life-Threatening Behavior, 32, 3-6.
- Oshri, A., Tubman, J. G., N Burnette, M. L. (2012). Childhood Maltreatment Histories, Alcohol and Other Drug Use Symptoms, and Sexual Risk Behavior in A Treatment Sample of Adolescents. AJPH, 102 (2), 250-257.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. (2011). Baysan-Arabacı Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. J PsyNurs, 2(2), 53-60.
- Pehlivan, Z. (2006). Resmi genel liselerde öğrenci devamsızlığı ve buna dönük okul yönetimi politikaları (Ankara İli örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Penolazz, B., Gremigni, P., Russo, PM. (2012). Impulsivity And Reward Sensivity Differentially Affective and Deliberative Risky Decision Making. Pers Individ Dif, 53, 655-659.
- Pirdehghan, A., Vakili, M., Rajabzadeh, Y., Puyandehpour, M. (2015). Child abuse and neglect epidemiology in secondary school students of Yazd Province, Iran. IJPBS. 9(4), 2256
- Portes, P.R., Sandhu, D.S. ve Longwell-Grice, R. (2002). Understanding Adolescent Suicide: A Psychosocial Interpretation Of Developmental And Contextual Factors. Adolescence San Diego, 37 (148), 805-814.
- Sarchiapone, M., Carli, V., Cuomo, C., Roy, A. (2007). Childhood Trauma And Suicide Attempts İn Patients With Unipolar Depression. Depression and Anxiety, 24(4), 268-72.
- Sayar, M., Öztürk, M., Acar, B. (2000). Aşırı Dozda İlaç Alımıyla İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Psikolojik Etkenler. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 10, 133-8.
- Schwartz, K.A, Pyle, S.A, Dowd, M.D, Sheehan, K. (2010). Attitudes And Beliefs Of Adolescents And Parents Regarding Adolescent Suicide. Pediatrics, 125, 221-7.
- Senn, TE., Carey, MP., Vanable, PA. (2008). Childhood and Adolescent Sexual Abuse And Subsequent Sexual Risk Behavior: Evidence From Controlled Studies, Methodological Critique, and Suggestions For Research. Clinical Psychology Review, 28, 711-735.
- Smith, KZ., Smith, PH., Grekin, ER. (2014). Childhood sexual abuse, distress, and alcohol-related problems: Moderation by drinking to cope. Psychology of Addictive Behaviors, 28(2), 532-537.
- Şimşek, S., Cenkseven, ÖF. (2011). Ergenlerde Davranış Problemlerinin, Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi. EEO, 10(3), 1124- 1137.
- Telef, BB. (2014). Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Duygular ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. KEJ, 22(2), 591-604.
- Topitzes, J., Mersky, JP., Reynolds, AJ. (2010). Child Maltreatment and Adult Cigarette Smoking: A Long-Term Developmental Model. SPP, 35(5), 484-498.
- Türk, T., Kocatürk, M., Koç S (2020). Şiddet Yaşantıları Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formunun Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlilik Çalışması. Trakya Eğitim Dergisi, 10(2), 505-518.
- UNICEF, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf/>, 2010.
- Uysal, R., Bingöl, TY. (2014). Ergenlerde Risk Alma Davranışının Öz-Yeterlik ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. ASOS JOURNAL, 2 (8), 573-582.
- Ünlü, G., Aksoy, Z., Ersan, E.E. (2014). İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerin Değerlendirilmesi. Pam Tıp Derg, 7(3):176-183.
- Üstü, Y., Uğurlu, M. (2014). Ergenlik Döneminde Ruhsal Sağlık ve Yaşam Kalitesi. Türkiye Klinikleri Journal of Family Medicine Special Topics, 5(3), 59-63.
- WHO, <http://www.who.int/en/news-room/factsheets/detail/adolescents-health-risks-and-solutions>, 2016.
- WHO, <https://www.who.int/news/item/16-05-2017-more-than-1-2-million-adolescents-die-every-year-nearly-all-preventable>, 2017.
- Yalaki, Z., Çetin, F., Bilge, YD. (2015). Bir Eğitim ve Araştırma Hastanesine Başvuran Adolösanlardaki Riskli Davranışların Değerlendirilmesi. Ege Tıp Dergisi, 54(3), 127-133.
- Ziaian, T., Anstiss, H., Antoniou, G., Baghurst, P., Sawyer, M. (2012). Resilience And Its Association With Depression, Emotional And Behavioural Problems, And Mental Health Service Utilisation Among Refugee Adolescents Living İn South Australia, International Journal Of Population Research, 9.